

achtergrond

Revival voor bewegingsonderwijs in competentieleren?

Gezond van lijf en leden

Bewegen is goed voor iedereen, ook voor mbo-ers. Toch staat 'Bewegen en ergonomie' in het groene mbo al jaren onder druk. Het vak wordt niet of maar zeer beperkt gegeven. En de inhoud is ook nog eens zeer vrijblijvend. De feiten en de meningen.

In 2001, ten tijde van de invoering van KS 2000+, de huidige kwalificatiestructuur in het mbo groen, was zeker de helft van het aantal uren bewegingsonderwijs al weggesaneerd. De deelkwalificatie Bewegen en ergonomie is niet verplicht en de invulling ervan

verschilt dan ook per school. De deelkwalificatie wordt op een aantal scholen uitsluitend theoretisch ingevuld, met onderwerpen als gezondheid en bewustwording van beroepsrisico's. Ook wordt het soms in de meegenomen. Dan krijgt de leerling bijvoorbeeld de opdracht zijn werkhouding onder de loep te nemen. Maar lekker een uurtje sporten hoort niet bij de kwalificatie en is op de meeste aoc's verdwenen. Al met al is het vak afhankelijk van het belang dat het management eraan hecht en het geld wat men eraan wil besteden. De ervaring van veel leerkrachten op die (uitzonderlijke) scholen waar nog wordt gesport, is echter dat leerlingen wel graag willen bewegen.

Omslag

Dat was in het begin van de 20e eeuw wel anders. Het grootste deel van het

jaar waren de boerenzons hard aan het werk op het land (beweging genoeg!). In de winter gingen sommigen van hen naar de landbouwschool. Van lichamelijk opvoeding had men nog niet gehoord. Pas halverwege de vorige eeuw werd lichamelijke opvoeding (LO) ingevoerd op de middelbare landbouw school.

Ruim twintig jaar geleden, tot en met 1980, werd op de groene mbo's gewerkt met een vakkenstructuur. Gymnastiek, of lichamelijke oefening, was één van die vakken. Het Ministerie van Landbouw schreef zes uren LO voor volgens een 'minimumtabel'. Tijdens de driejarige A-opleiding had de leerling destijds elk jaar twee uur gym per lesweek. In die tijd werd ook de landelijke vakgroep LAMOA opgericht, waarin docenten lichamelijke opvoeding in het middelbaar agrarisch onderwijs samen overlegden en bijscholing kregen.

Begin jaren tachtig, tijdens de zoge- →

‘In de gymzaal leer je veel over je (on)mogelijkheden’

Jeroen Stelling is vakdocent Bewegen en ergonomie op het AOC Terra in Groningen, een school die volgens hem sportminded is. “Het eerste jaar hebben alle leerlingen twee uur per week bewegen en ergonomie. De lessen bestaan uit ‘ouderwets’ gym, met daarnaast beroepsgerichte accenten als ergonomie, tiltechnieken en kennis van de spiergroepen. Allemaal in de zaal. In het tweede jaar is het, helaas, een keuzevak waarvoor grofweg een kwart van de leerlingen kiest. Dan gaan we iets dieper in op ergonomie, motoriek en de tiltechnieken. Daarnaast gaan de deelnemers ‘zelf les geven’. Hierbij zoeken we aansluiting bij het vak maatschappijleer, waar ze leren om presentaties te geven. Wat wij doen in de gymzaal is aansturen en corrigeren en bijvoorbeeld letten op lichaamstaal. In de gymzaal leer je veel over jezelf, over je (on)mogelijkheden en leer je sociale vaardigheden als elkaar durven en willen helpen.”

‘Bewegen moet terug in de nieuwe kwalificatiestructuur’

Bernard Franssen, voorzitter College van Bestuur van het Wellantcollege is sinds ook kort voorzitter van het ‘Platform Sport en bewegen in de bve-sector’. “Ons platform heeft recentelijk een Manifest opgesteld. Daarin vragen we aandacht voor de vaste plek die nodig is voor bewegen en ergonomie in de nieuwe kwalificatiestructuur in het mbo. Die structuur, met competenties als uitgangspunt, biedt een kans. Het is alarmerend dat in het mbo het bewegingsonderwijs vrijwel is verdwenen. Bewegen vormt de basis voor cognitieve, emotionele, sociale en natuurlijk fysieke vaardigheden, die juist in het beroepsonderwijs van essentiële betekenis zijn. Veel bestuurders denken dat het veel geld kost: je hebt een gymzaal nodig, materialen... Maar bewegen, ook trouwens voor het personeel, kan op vele creatieve manieren, zonder dat er grote investeringen mee gemoeid zijn.”

'Het vak is vogelvrij'

Klaas Drent geeft als laatste overgebleven vakdocent bewegingsonderwijs van het AOC Oost in Almelo wekelijks nog zo'n karige acht uur les aan (uitsluitend) eerstejaars. Een jaar of dertig geleden was hij nog fulltime gymleraar. Hij vindt het op zijn zachtst gezegd frustrerend dat de uren almaar minder en minder worden. "Het is elk jaar opnieuw een strijd, en dat terwijl bewegen zo ontzettend belangrijk is! De kernteams mogen bij ons zelf bepalen of hun leerlingen gym krijgen. Zo hebben dit jaar de leerlingen loonwerk bijvoorbeeld helemaal geen bewegingsonderwijs en de leerlingen veehouderij in totaal slechts acht lessen van 50 minuten. Dat de directie het overlaat aan de kernteams betekent dat het vak vogelvrij is. En dan heb ik het nog niet eens over ergonomie, waar voorheen nog een apart uur voor stond. Als ik dat nu echter zou willen geven, moet het van de gymuren af. Dat is toch onvoorstelbaar?"

'Je kunt ook de alternatieven stimuleren'

Op de Helicon mbo-opleidingen wordt wel ergonomie, arbo, ehbo e.d. verzorgd, maar geen bewegingsonderwijs, vertelt voorzitter van het college van bestuur **Frans Hoeks** (zelf een actief sporter). "De vestigingsmanagers moeten kiezen, en mede vanwege de hoge kosten, valt het bewegen als keuzeonderdeel dan af. De vakken die dichterbij het beroepsveld liggen, hebben in de praktijk voorrang. Een bijkomend probleem van bewegingsonderwijs in het mbo vind ik de toetsing van eindtermen. Die moet dan wel helder zijn. Ik moet eerlijk zeggen dat wij als bestuur de scholen wat dit betreft ook niets hebben voorgeschreven. We zijn er zeker voor om in de toekomst alternatieven te stimuleren, bijvoorbeeld een knipkaart aanbieden waarmee mbo/hbo-studenten voor een bepaald bedrag na school kunnen sporten; ook sportontmoetingsdagen stimuleren het bewegen. We moeten intern maar eens een platform 'Sport en Bewegen' oprichten naar analogie van het gehele Bve-veld en bezien wat we daadwerkelijk (kunnen) doen, want ....bewegen is wèl belangrijk!"

waren opgenomen. Het bewegingsonderwijs richtte zich, met 'bewegen' en 'ergonomie', nu vooral op gezondheid en veiligheid. Aan sport en spel kwamen alleen die leerlingen toe op scholen waar 'Bewegen' ook nog een keuzecertificaat was, hetgeen niet op alle scholen het geval was.

Het aanbod van bewegingsonderwijs in het ODC-systeem was complex en variabel, maar niet bijzonder doorzacht. Het hing het af van de meerwaarde die de school(leiding) eraan toekende óf er iets mee gebeurde en van de docent(en) wát ermee gebeurde. Ook tien jaar geleden al zag de ene leerling mbo groen wekelijks een gymzaal van binnen en de ander nooit.

Rond 1990 stond het bewegingsonderwijs dus opnieuw op de tocht. Als een van de niet-beroepsgerichte 'vakken onder de streep' werd hierop als eerste bezuinigd. De landelijke vakgroepen van docenten kwamen inmiddels alleen nog ad hoc bij elkaar; ze werden namelijk niet meer gefaciliteerd door de overheid. Daarmee verdween de gemeenschappelijke basis van het bewegingsonderwijs in het groene mbo.

Revival denkbaar

KS 2000+ wordt straks competentie-evaluatie en daarna volgt naar alle waarschijnlijkheid het zogenaamde performanceren. Hoe dan ook, vakdocenten bewegingsonderwijs in het mbo moeten hun vak steeds weer een plaats geven. Aanknopingspunten genoeg. Wat betreft het competentie-evaluatie: juist capaciteiten als samenwerken, leiding geven en conflicten oplossen kunnen toekomstige beroepsoefenaars oefenen en leren in de gymzaal, in beweging met elkaar, vinden veel vakdocenten. Dan is er nog het ergonomische aspect van het bewegingsonderwijs. De (agrarisch) mbo'er moet goed leren omgaan met de fysieke arbeid die hem of haar straks wacht, om klachten en ziekte te voorkomen. En misschien is zelfs een revival van het bewegingsonderwijs denkbaar, als antwoord op de nadelige gevolgen van gewoonten in de welvaartsmaatschappij als veel stilzitten achter computer en voor tv, minder sporten en meer en ongezond eten. ∞

Marleen Schepers

Conferentie

Op 14 januari 2004 organiseert het 'Platform Bewegen en Sport in BVE' in samenwerking met de Hogeschool van Amsterdam, de KLVO en Podium de conferentie 'Competent door bewegen in BVE'. Centrale vraag is; hoe geven we invulling aan competentiegericht onderwijs binnen het veld van sport en bewegen?

Het programma bestaat uit een voordracht door drie gastsprekers en drie workshoprondes. De conferentie vindt plaats op de ALO in Amsterdam; deelname kost € 100,-. Informatie bij Bert Boetes (tel. 038-8508016 of e-mail bboets@landstede.nl) of Ellen Manson (tel. 020 5171419 of e-mail el.manson@rocva.nl)

naamde harmonisatie, werden de zes uur LO teruggebracht tot vier uur, in aansluiting op het overige mbo. De toenmalige Directie Landbouwonderwijs van het Ministerie van LNV stelde de regels, die in grote lijnen moesten aansluiten bij die van het ministerie van onderwijs. Maar de naleving was niet erg strikt: toen al lieten de eerste mas'en de lessen achterwege.

Onder de streep

Eind jaren tachtig liep het middelbaar agrarisch onderwijs in de onderwijsvernieuwing voorop door het onderwijs in te richten volgens het Overzicht Diploma's en Certificaten, feitelijk de eerste versie van een kwalificatiestructuur. Bewegingsonderwijs werd onderdeel van het verplichte vak IAV, inzet algemene vaardigheden, waarin ook Nederlands en maatschappijleer